

Вітряк

На пагорбі гордовито височів млин; він і справді був гордий.

— Та я зовсім не горда! — казав він. — Але я дуже освічений і ззовні, і всередині. Сонце й місяць у моїх послугах і для внутрішнього, і для зовнішнього вжитку; крім того, у мене є запас стеаринових свічок, ламп з ворванню та салових свічок. Смію сказати, що я освічений! Я — істота мисляча і так добре влаштований, що просто люблю. У грудях у мене чудовий жорно, а на голові, просто під капелюхом, чотири крила. У птахів же всього по два крила, і вони носять їх на спині! Я голландець родом — це видно по моїй фігурі — «літаючий голландець»! «Летючий голландець», я знаю, явище надприродне, але в мені немає нічого неприродного! Навколо живота в мене йде ціла галерея, а в нижній частині — житлове приміщення. Там живуть мої думки. Головна, яка всім заправляє, називається іншими думками господарем. Він знає, чого хоче, стоїть значно вище за крупу і борошно, але й у нього є рівня; звуть її господинею. Вона — душа всієї справи; у неї губа взагалі не дурна, вона теж знає, чого хоче, і знає, що їй під силу; ніжна вона, як подих вітерця, сильна, як буря, і вміє добиватися свого сподвом. Вона моя чутлива сторона, господар же — позитивна; але обидва вони становлять, по суті, одне ціле і називають один одного своєю половиною. Є у них і малюки, маленькі думки, які можуть з часом вирости. Малюки ці підіймають часом таку метушню! Недавно, коли я розумно і розсудливо дозволив господареві та його помічникові дослідити в моїх грудях жорна і колеса, — я відчував, що там щось не гаразд, а адже треба ж знати, що відбувається в тобі самому! Ось тоді малюки підняли таку метушню! А це недоречно, якщо стоїш так високо, як я! Треба ж пам'ятати, що стоїш на виду і при повному освітленні; людський суд — те саме освітлення! Так, що, бісить, я хотів сказати? Ах, так — жахлива метушня малюків! Наймолодший дістався до мого капелюха і почав цокотіти язиком так, що в мене защекотало всередині. Але маленькі думки можуть вирости, я це випробував; та й звідкись можуть прийти думки, і не зовсім моєї породи; я, як далеко не дивлюся навколо, ніде не бачу собі подібного, нікого, крім себе! Але й у безкрилих домах, де мелють без жорен, самими язиками, теж водяться думки. Ці думки приходять до моїх і одружуються з ними, як вони це називають. Дивно! Так, багато є на світі дивного. Ось, наприклад: зі мною або в мені щось сталося; щось наче змінилося в механізмі. Мельник наче змінив свою «половину» на ніжнішу, молодшу, благочестивішу і сам став відтого м'якшим душею; «половина» його наче змінилася, а по суті залишилася тією ж самою, тільки пом'якшала з роками. І ось все гірке

вивітрилося, і справа пішла ще краще. Дні йдуть за днями, все вперед та вперед, на радість і щастя, і от нарешті — так, про це сказано і написано в книгах — прийде день, коли мене не стане, і все-таки я залишуся! Я зруйнуюся, щоб постати знову в ще кращому вигляді; я перестану існувати і все-таки буду продовжувати існувати. Стану іншим і в той же час залишуся самим собою! Мені важко зрозуміти це, як не освічений я сонцем, місяцем, стеарином, ворванню і салом! Але я твердо знаю, що мої старі колоди і цеглини восстануть із сміття. Сподіваюся, що я збережу і свої старі думки: господаря, господиню, всіх великих і малих, усю родину, як я називаю їх, усю мислячу компанію, — без них я не можу обійтися! Сподіваюся також, що я залишуся самим собою, таким, який я є, з жорном у грудях, крилами на голові та галереєю навколо живота, а то й я не впізнаю самого себе, та й інші не впізнають мене і не скажуть більше: «Ось у нас на пагорбі гордо височіє млин, але сам-то він зовсім не гордий!»

Ось що говорив млин; говорив він і ще багато чого, але це головне.

І дні йшли за днями, і останній із них був для нього останнім.

Млин зайнявся; полум'я спалахнуло, кинулося назовні, всередину, лизнуло колоди і дошки, а потім і пожерло їх усі. Млин обрушився, і від нього залишився лише попіл; згарище ще диміло, але скоро вітер розвіяв дим.

З живими мешканцями млина нічого не сталося при цій нагоді — вони тільки виграли. Родина мельника — одна душа, багато голів, що становили одне ціле, придбала новий, чудовий млин, яким могла бути цілком задоволена. Млин був з вигляду точнісінько такий самий, як старий, і про нього теж казали: «Он на пагорбі гордо височіє млин!» Але цей був влаштований краще, більш сучасно, — адже все йде вперед. Старі ж колоди, поїдені червами, зотліли, перетворилися на прах, на попіл, і тіло млина не воскресло з праху, як гадав він. Він розумів усе сказане в буквальному сенсі, а не можна ж усе розуміти буквально!